

Bruksela, dnia 20 września 2011 r.

KANCELARIA SENATU

Przedstawiciel Kancelarii Senatu
przy Unii Europejskiej

Sprawozdanie nr 70/2011

Sprawozdanie nt. inicjatyw Komisji Europejskiej w obszarze edukacji

Komisja Europejska przedstawiła w ostatnim okresie strategię reformy, której celem jest zwiększenie liczby absolwentów szkół wyższych poprawa jakości nauczania i efektywniejsze wykorzystanie szkolnictwa wyższego do wzmocnienia europejskiej gospodarki po kryzysie. Ponadto, Komisja opublikowała sprawozdanie na temat polityki poszczególnych krajów w zakresie dostępu do szkolnictwa wyższego, jego finansowania i wsparcia studentów. Komisja przyjęła również publikację nowego sprawozdania „Education at a Glance 2011”, w którym zgromadzono dane statystyczne dotyczące inwestycji w edukację, proporcji między liczbą uczniów i nauczycieli, ilości godzin lekcyjnych, liczby absolwentów oraz wyników kształcenia. Wszystkim tym inicjatywom poświęcone jest poniższe sprawozdanie.

1. Modernizacja i zatrudnienie priorytetami nowej strategii reformy w szkolnictwie wyższym

Komisja Europejska przedstawiła w dniu 20 września 2011 r. strategię reformy, której celem jest zwiększenie liczby absolwentów szkół wyższych, poprawa jakości nauczania i efektywniejsze wykorzystanie szkolnictwa wyższego do wzmocnienia europejskiej gospodarki po kryzysie. Dokument ten jest częścią unijnej strategii na rzecz zatrudnienia i wzrostu gospodarczego. W strategii wyznaczono priorytetowe obszary, na których powinny się skupić państwa UE, aby osiągnąć wspólne unijne cele w zakresie edukacji. Wyjaśniono także, w jaki sposób Unia Europejska może im pomóc w realizacji polityki modernizacji. Do planowanych unijnych inicjatyw należy wszechstronny ranking uczelni, dzięki któremu studenci zyskają lepszy dostęp do informacji na temat odpowiednich dla nich studiów, oraz „Erasmus for Masters” – system pożyczek gwarantowanych dla studentów realizujących pełny cykl studiów magisterskich za granicą.

W Unii Europejskiej działa około 4 tys. uniwersytetów i innych instytucji szkolnictwa wyższego, w których studiuje ponad 19 mln osób. W ostatnich latach zwiększyła się nie tylko liczba i różnorodność uczelni, ale przybyło także studentów. Systemy finansowania, struktury zarządzania i programy nauczania często jednak nie nadążają za tymi zmianami. Szkolnictwo wyższe w Europie nie osiąga oczekiwanych wyników, nie zapewnia bowiem wystarczającej liczby absolwentów z odpowiednimi kwalifikacjami sprzyjającymi tworzeniu miejsc pracy i wzrostowi gospodarczemu. Tymczasem konkurenci Europy na

świecie, zwłaszcza rozwijające się gospodarki, gwałtownie zwiększają nakłady na szkolnictwo wyższe.

W przemówieniu prezentującym nową strategię unijna komisarz ds. edukacji, kultury, wielojęzyczności i młodzieży **Androulla Vassiliou** powiedziała: „Szkolnictwo wyższe jest potężną siłą napędową wzrostu gospodarczego, otwiera nowe możliwości i przyczynia się do poprawy warunków życia. Stanowi także najlepsze zabezpieczenie przeciwko bezrobociu. Mimo tego wielu absolwentów szkół wyższych ma trudności ze znalezieniem dobrej pracy. Musimy zreformować szkolnictwo wyższe i kształcenie zawodowe, tak aby młodzi ludzie nabyli umiejętności, które pomogą im w rozwoju osobistym i zwiększą ich szanse zatrudnienia.”

• Informacje podstawowe

Dalszych reform wymagają następujące priorytetowe obszary:

- zwiększenie liczby osób z wyższym wykształceniem, przyciągnięcie do szkół wyższych różnych grup społecznych i ograniczenie liczby studentów, którzy przerywają naukę, nie kończąc studiów;
- poprawa jakości szkolnictwa wyższego i dostosowanie programów studiów do indywidualnych potrzeb, wymagań rynku pracy i przyszłych karier zawodowych; stymulowanie i nagradzanie wybitnych osiągnięć w dydaktyce i pracy naukowej;
- zapewnienie studentom większych możliwości zdobycia dodatkowych umiejętności poprzez studia lub szkolenia za granicą; wspieranie współpracy międzynarodowej dla poprawy wyników w edukacji;
- kształcenie większej liczby naukowców z myślą o budowaniu podstaw przyszłych gałęzi przemysłu;
- wzmacnianie powiązań między edukacją, badaniami naukowymi i działalnością gospodarczą na rzecz innowacji i osiągania wybitnych wyników;
- stworzenie skutecznych mechanizmów finansowania – zapewnienie większej swobody w zarządzaniu szkolnictwem wyższym i inwestowanie w wysokiej jakości edukację spełniającą potrzeby rynku pracy.

Choć wiele państw UE uważa modernizację systemu szkolnictwa wyższego za swój priorytet, potencjał europejskich uczelni wciąż nie jest w pełni wykorzystany. Niedostateczny jest ich wkład w koniunkturę gospodarczą Europy i rola w społeczeństwie. Dlatego edukacja znalazła się wśród głównych priorytetów strategii Europa 2020, w której założono, że do końca tego dziesięciolecia 40% młodych Europejczyków będzie miało wyższe wykształcenie (w 2010 r. odsetek ten wyniósł 33,6%).

W lipcu Komisja przedstawiła swój projekt wieloletniego budżetu UE (2014–2020), w którym przewidziała między innymi istotne zwiększenie nakładów na edukację, szkolenia i młodzież (+73%) oraz na badania naukowe (+46%), uznając tym samym ich kluczową rolę we wspieraniu wzrostu gospodarczego. Priorytetowe obszary finansowania z programów unijnych będą podyktowane strategią reform służących modernizacji szkolnictwa wyższego.

Komisja uwzględniła w swojej strategii analizy, opracowania i konsultacje z instytucjami szkolnictwa wyższego, nauczycielami akademickimi, pracownikami naukowymi, studentami, przedstawicielami biznesu, związkami zawodowymi, instytucjami

rządowymi i organizacjami międzynarodowymi. Do strategii dołączono dokument roboczy Komisji poświęcony analizie sytuacji w europejskim szkolnictwie wyższym w ostatnich latach oraz opracowanie pt. „Modernizacja szkolnictwa wyższego w Europie: finansowanie i wymiar społeczny”, w którym opisano różne tendencje w zakresie finansowania szkolnictwa wyższego i polityki otwarcia dostępu do wyższego wykształcenia.

2. Szkolnictwo wyższe musi być bardziej otwarte, aby w pełni wykorzystać talenty Europy – sprawozdanie Komisji

Istnieje pilna potrzeba, aby Europa w bardziej zdecydowany i spójny sposób uwzględniała wymiar społeczny szkolnictwa wyższego, szczególnie w obliczu kryzysu gospodarczego. Taki wniosek płynie z nowego sprawozdania Komisji na temat polityki poszczególnych krajów w zakresie dostępu do szkolnictwa wyższego, jego finansowania i wsparcia studentów. Sprawozdanie, obejmujące swoim zakresem państwa członkowskie UE oraz Islandię, Liechtenstein, Norwegię i Turcję, zostanie uwzględnione w nowej strategii Komisji na rzecz modernizacji szkolnictwa wyższego, której inaugurację przewidziano na 20 września.

Ze sprawozdania wynika, że poszczególne państwa powinny przystosować swoje systemy szkolnictwa wyższego do wyzwań, jakie stawiają przed nimi gwałtowne zmiany zachodzące w społeczeństwie. W szczególności należy umożliwić większej liczbie osób edukację na poziomie wyższym. Celowi temu powinny służyć spójne środki, odpowiednie finansowanie oraz monitorowanie skuteczności.

Androulla Vassiliou, komisarz ds. edukacji, kultury, wielojęzyczności i młodzieży, powiedziała: „Nie wykorzystujemy w pełni talentów, które mamy w Europie do dyspozycji. Jeśli nic nie zmienimy, pozostaniemy w tyle za naszymi konkurentami na scenie światowej. Musimy zapewnić jak największej liczbie obywateli dostęp do szkolnictwa wyższego. Powinno to być naszym najważniejszym celem w dziedzinie edukacji.”

Przywódcy europejscy uzgodnili, że do 2020 r. wyższe wykształcenie powinno mieć 40% osób w wieku od 30 do 34 lat. Obecnie ten odsetek wynosi niewiele ponad 33%. W opracowaniu, przygotowanym przez sieć Eurydice na zamówienie Komisji, uwzględniono trzy najważniejsze zagadnienia: politykę służącą upowszechnieniu kształcenia na poziomie wyższym, tendencje w zakresie finansowania oraz skuteczność systemów opłat za studia i wsparcia dla studentów.

W sprawozdaniu ujawniono, że podejście do realizacji wspólnych europejskich celów jest bardzo różne w poszczególnych państwach; różny jest także jego wpływ na wyniki osiągane przez sektor szkolnictwa wyższego. Wydaje się na przykład, że istnieje dysproporcja pomiędzy wschodem a zachodem, jeśli chodzi o drogi dostępu do szkolnictwa wyższego dla osób innych niż typowi kandydaci – na przykład osób dorosłych oraz osób starających się o przyjęcie na uczelnię na podstawie umiejętności nabytych w miejscu pracy, nie zaś formalnych kwalifikacji uzyskanych w szkole.

W sprawozdaniu zwraca się również uwagę na zmiany, jakie zaszły w wydatkach na szkolnictwo wyższe w wyniku kryzysu. W ubiegłym roku akademickim (2010/11 – w

porównaniu z rokiem 2009/10) największy wzrost budżetu w tej dziedzinie zanotowano na Litwie, w Liechtensteinie, Austrii, Francji, Finlandii i na Malcie, natomiast największych cięć dokonano w Grecji, Irlandii, Islandii (spadek o 8-10%) oraz w Hiszpanii, we Włoszech, w Czechach i na Słowacji (do 3%).

W sprawozdaniu wymienia się także stawki czesnego oraz grantów i dotacji, obowiązujących w poszczególnych krajach. Nie wskazuje się jednak żadnego konkretnego podejścia jako wzoru, ponieważ metody skuteczne w jednym państwie nie zawsze są adekwatne w innym.

- **Dodatkowe informacje:**

Studia tematyczne nt edukacji:

http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/thematic_studies_en.php

Communication: EU strategy for modernising higher education (Komunikat: Strategia UE na rzecz modernizacji szkolnictwa wyższego):

http://ec.europa.eu/education/higher-education/doc/com0911_en.pdf

Statistics – Commission Staff Working Paper on recent developments in European higher education systems (Statystyka – dokument roboczy Komisji na temat ostatnich zmian w europejskich systemach szkolnictwa wyższego):

http://ec.europa.eu/education/higher-education/doc/wp0911_en.pdf

Eurydice study 'Modernisation of Higher Education in Europe: Funding and the Social Dimension' (Opracowanie Eurydice „Modernizacja szkolnictwa wyższego w Europie: finansowanie i wymiar społeczny”):

http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/thematic_studies_en.php

Komisja Europejska: Szkolnictwo wyższe:

http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc62_en.htm

3. Sprawozdanie na temat trendów w edukacji podkreśla potrzebę efektywnego finansowania szkół i uniwersytetów

Komisja Europejska w dniu 13 września br. przyjęła publikację nowego sprawozdania „Education at a Glance 2011”, w którym zgromadzono dane statystyczne dotyczące inwestycji w edukację, proporcji między liczbą uczniów i nauczycieli, ilości godzin lekcyjnych, liczby absolwentów oraz wyników kształcenia. Coroczne sprawozdanie, obejmujące 21 państw UE, opracowywane jest przez Organizację Współpracy Gospodarczej i Rozwoju w oparciu o dane gromadzone wspólnie przez Eurostat i UNESCO.

Androulla Vassiliou, komisarz ds. edukacji, kultury, wielojęzyczności i młodzieży, powiedziała: „Sprawozdanie zawiera niezwykle cenne dla decydentów fakty i dane. Zawarte w nim wnioski podkreślają znaczenie celów strategii „Europa 2020” w zakresie zmniejszenia liczby uczniów przedwcześnie kończących naukę oraz ulepszenia szkolnictwa wyższego zarówno w zakresie liczby absolwentów, jak i jakości nauczania. W 2020 r. 35% miejsc pracy w UE wymagać będzie wysokich kwalifikacji. Dalsze

odpowiednie inwestowanie w szkoły i uniwersytety ma zatem zasadnicze znaczenie. Edukacja musi pozostać priorytetem UE, nawet w okresie trudnej sytuacji gospodarczej.”

- **Education at a Glance 2011**

Sprawozdanie „Education at a Glance” obejmuje 34 państwa członkowskie OECD, tj. wszystkie państwa UE z wyjątkiem Bułgarii, Cypru, Malty, Łotwy, Litwy i Rumunii, a także między innymi Australię, Kanadę, Japonię, Koreę Południową i Stany Zjednoczone. Zawiera ono także informacje dotyczące innych krajów ważnych z gospodarczego punktu widzenia (państwa G20), a wśród nich Brazylii, Indii i Chin.

Ze sprawozdania wynika, że państwa UE osiągają rezultaty zbliżone do średniej OECD, ale także, że istnieją pomiędzy nimi znaczne różnice. Wszystkie wymienione w sprawozdaniu państwa stoją przed tym samym wyzwaniem poprawy wyników kształcenia pomimo zmniejszania, w wielu przypadkach, środków publicznych. W sprawozdaniu dowiedziono, że poprawa jakości systemów edukacyjnych przynosi znaczące korzyści gospodarcze i społeczne.

Sprawozdanie „Education at a Glance 2011” zawiera między innymi następujące informacje:

- **odsetek absolwentów:** Średnio w państwach OECD 37% osób w wieku 25–34 lat ukończyło studia wyższe (w UE 34%), przy 22% osób w wieku 55–64 lat (w UE 20%). Korea, Kanada i Japonia, wraz z Federacją Rosyjską, uzyskują najlepsze wyniki: ponad 50% osób w wieku 25–34 lat uzyskuje tam wyższe wykształcenie (zob. wykres A 1.1 w sprawozdaniu). W Unii Europejskiej najlepsze wyniki uzyskuje Irlandia, gdzie 48% osób w wieku 25–34 lat ma wyższe wykształcenie. Jednym z celów strategii „Europa 2020” jest zwiększenie do 2020 r. odsetka osób w wieku 30–34 lat, które uzyskały wyższe wykształcenie, do poziomu 40%. W 2010 r. odsetek ten wynosił 34%.
- **stopy bezrobocia:** W okresie recesji w państwach OECD średnie stopy bezrobocia osób z wykształceniem wyższym pozostały na poziomie nieprzekraczającym 4%. Zupełnie inna jest sytuacja osób, które nie uzyskały wyższego wykształcenia, w ich przypadku stopy bezrobocia wielokrotnie przekraczały 12% (zob. tabela A7.4a w sprawozdaniu). W objętych sprawozdaniem państwach UE sytuacja jest podobna.
- **studenci zagraniczni:** Większa liczba studentów wyjeżdża za granicę w celu podjęcia studiów wyższych, co przynosi krajom docelowym korzyści na płaszczyźnie akademickiej i handlowej. W roku 2009, ostatnim dla którego dostępne są pełne dane, ponad 3,7 mln studentów studiowało w państwie innym niż to, którego są obywatelami. Stanowi to wzrost o 77% w porównaniu do 2000 r. (zob. wykres C 3.1 w sprawozdaniu). Liczba ta obejmuje 500 tys. studentów z UE studiujących w innym państwie UE.

- **Podstawowe informacje**

W jakich obszarach średnie rezultaty państw UE uwzględnionych w sprawozdaniu są lepsze niż wszystkich państw OECD:

- wczesna edukacja (dzieci w wieku 3–4 lat): UE 76%, OECD 70%;

- absolwenci szkół ponadgimnazjalnych: UE 85%, OECD 82%;
- odsetek młodzieży, która nie uczy się ani nie pracuje (NEET): UE 6,4%, OECD 8,6%;
- liczebność klas i stosunek liczby uczniów do liczby nauczycieli.

W jakich obszarach średnie rezultaty wszystkich państw OECD są lepsze niż państw UE:

- dorośli (25–64 lata), którzy uzyskali wykształcenie wyższe: UE 27%, OECD 30%;
- absolwenci kształcenia zawodowego na poziomie szkolnictwa wyższego: UE 8%, OECD 10%;
- wydatki na jednego studenta studiów wyższych: UE \$13 000, OECD \$13 700;
- prywatne wydatki na placówki szkolnictwa wyższego: UE 0,2%, OECD 0,5%;

• **Dodatkowe informacje:**

Sprawozdanie „Education at a Glance 2011” dostępne jest na stronie:

<http://www.oecd.org/dataoecd/61/2/48631582.pdf>

Sprawozdanie Komisji Europejskiej „Progress towards the common European objectives in education and training” dostępne jest na stronie:

http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/report10/report_en.pdf

Informacja: „Twelve main messages of the report (2010)”

http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/report10/messages_en.pdf

**Opracowała:
Dr Magdalena Skulimowska¹**

¹ Na podstawie informacji Komisji Europejskiej.